

Olavi Koivukangas

Siirtolaisuusinstituutin johtaja

Turku

COLONIA FINLANDESA ARGENTIINASSA 1906-96

”Uusi suomi”

Latinalaisen Amerikan vanhin ja merkittävin suomalaissiirtokunta syntyi v. 1906 Misionessin subtrooppiseen viidaksoon Oberan kaupungin lähellä. Tanne Arthur Thesleff johti 112 suomalaista uudisraivaajaa perustamaan eräänlaista "Uutta Suomea". Tyypillinen Argentiinaan muuttaja oli nuori ruotsinkielinen mies, joka oli ehkä toiminut keskiluokkaisena virkamiehenä. Suomalaisia, kuten muitakin siirtolaisia Euroopasta, Argentiina veti puoleensa etenkin taloudellisilla lupauksilla. Mielikuva halvasta ja hedelmällisestä maasta etelän lämmössä ruokki tehokkaasti äkkirikastumisen toiveita.

Suomessa poliittiset paineet olivat jo purkautuneet Bobrikovin murhaan v. 1904 ja Nikolai II oli taipunut asevelvollisuuslain ja ennakkosensuurin kumoamiseen syksyn 1905 yleislakon jälkeen. Toukokuussa 1906 Helsingistä lähteneen joukon matka kulki Bremeniin ja sitten Frankfurt-laivalla Buenos Airesiin, jonne saavuttiin juhannuksen jälkeen. Laivalla jatkettiin matkaa yli 1000 km Paranajokea ylös, Santa Anasta viimeiset 30 km kuljetettiin naiset, lapset ja matkatavarat härkien vetämissä kärryissä ja miehet kävelivät kivääri kädessä.

Tienraivausta ja kaskenpolttoa

Ennakkolupauksista poiketen suomalaisten palstoja ei oltu vielä kaavoitettu. Tulijat leiriytyivät telttakylään aarniometsään, valtion kustantaessa asumukset ja ruoan. Pettymys ajoi heti toistakymmentä henkilöä pois Bonplandista, joko takaisin Suomeen tai Yhdysvaltoihin. Maanmittauksen käynnistäminen edellytti pistotien eli "picadan" raivaamista läpi aarniometsän. Suomalaiset raivasivat kirvein ja viidakkoveitsin yli 30 km pituisen "Picada Finlandesan". Vuoden loppuun mennessä saatiin erotettua tien varrelta 40-50 hehtaarin kokoisia palstoja yli 50 ja Pohjois-Bonplandista mitattiin kuutisenkymmentä sadan hehtaarin maatilaa. Näistä kahdesta alueesta alettiin pian käyttää nimeä "Colonia Finlandesa".

Palstalleen päässeen uudisasukkaan ensimmäinen tehtävä oli raivata alue viljelykuntoon. Tehokkain keino oli subtrooppinen versio kaskeamisesta. Kumoon hakattu kasvillisuus ja puusto poltettiin parin viikon kuivumisen jälkeen. Siemenet ja taimet pantiin suoraan tuhkansekaiseen maahan. Siirtokunnan vaurauden lähteeksi suunniteltiin Yerba-pensaiden viljelyä, mutta välitön elanto oli saatava maissista, mandiokasta, bataatista, pavusta sekä hedelmistä. Colonia Finlandesan syrjäinen sijainti teki hevosesta lähes välttämättömän, ja kolonisteilla oli myös sikoja ja kanoja. Yksinkertaiset asumukset rakennettiin usein paalujen päälle, jotta käärmeet ja muut tunkeilijat eivät pääsisi sisään. Ikävimmän yllätyksen tuottivat hyönteiset. Jokien varsien moskiitot levittivät malariaa, johon muutamat suomalaiset kuolivat. Kuumimpana aikana jouluhelmikuussa 40 C oli tavallinen lämpötila varjossa. Suomalaiset omaksuivat pian keskipäivän siestan ja työskentelivät yöllä kuun valossa.

Perustaja sortui sokeriruokoviinaan

Tiedemiehenä ja teoreetikkona Arthur Thesleff ei kyennyt ratkaisemaan monia käytännön ongelmia. Hän hahmotteli siirtokuntansa tulevaisuutta mieluummin telttakylästä käsin ja sortui sokeriruokoviinaan. Käydessään vuodenvaihteessa kolmen kuukauden matkalla Suomessa hän ei yrittänytäkään värvätä aktiivisesti uusia tulijoita siirtokuntaansa. Toukokuusta 1906 seuraavan vuoden alkuun kestäneessä perustamisvaiheessa Colonia Finlandesaan oli muuttanut 154 suomalaista ja kourallinen ruotsalaisia. Keväästä 1907 vuoden 1909 loppuun siirtokuntaan saapui noin 20 tulokasta, mutta poismuuton lisääntyessä asukasluku laski vähitellen alle 60:n.

Katkeroitunut ja vaimonsa hylkäämä "Uuden Suomen" perustaja Thesleff lähti Argentiinasta vuoden 1909 lopulla. Kotona Tukholmassa hän palasi tieteen pariin, mutta ajautui taloudelliseen ahdinkoon ja päätyi alkoholistina sukulaistensa huollettavaksi. Arthur Thesleff teki itsemurhan 49-vuotiaana vuonna 1920 vain muutama päivä ennen kuin hänen piti lähteä taas laivalla Buenos Airesiin.

Kiteeltä uutta verta siirtokuntaan

Vuosisadan toisen vuosikymmenen alkaessa siirtokunta näytti hajoavan nopeasti. Mutta sitten alkoi tulla uusia suomalaisia, ensin Brasiliasta ja sitten Suomesta. Myös Pohjois-Ruotsista oli vuosina 1909-10 muuttanut Brasiliaan lähes 1000 ihmistä, joista arviolta 300 oli suomalaissyntyisiä. Ruotsin hallitus pelasti suuren osan kurjuuteen joutuneista siirtolaisista takaisin kotimaahan, mutta osa jäi maahan. Kun Brasiliaa koettelivat poliittiset levottomuudet, useat suomalaiset muuttivat Argentiinan puolelle rauhallisempiin oloihin. Colonia Finlandesaan alkoi saapua suomalaisia, joilla Thesleffin pioneereista poiketen oli usein äidinkielenä suomi ja työväenluokkainen tausta.

Kun Yhdysvallat v. 1924 alkoi kiintiöin rajoittaa siirtolaisten maahanpääsyä, monen Amerikka-kuumeen kohteeksi vaihtui eteläisempi maanosa. Vuosikymmenen jälkipuoliskolla Colonia Finlandesaan muutti Suomesta kuutisenkymmentä henkilöä, pääasiassa maanviljelijöitä Kiteeltä. He innostuivat muuttamaan Argentiinaan miltei sukukunnittain, ja siirtokunnassa miesten tuuheiden viiksien mukaan nimettyjen Viiksi-Lemmytyisten päämiestä, Anttia, epäiltiin koko karjalaisen Misiones-kuumeen nostattajaksi. Vuonna 1928 Colonia Finlandesassa ja sen lähikylissä asui noin 60 suomalaisperhettä, yhteensä lähes 300 ihmistä.

Suomenruotsalaiset "herrat" ja uusi suomalainen rahvas eivät sopeutuneet toisiinsa ongelmitta. Kovaan ruumiilliseen työhön tottuneet tulokkaat pitivät halveksittavana sitä, että monen Thesleffin pioneerin talous oli sukulaisten lähettämän raha-avun varassa. Samankieliset eristäytyivät jossakin määrin omiksi ryhmikseen, vaikka sekä suomen että ruotsin hallinneet torniojokilaaksolaiset tasapainottivat tilannetta. Suomalaiset ja suomenruotsalaiset saattoivat jopa seka-avioliitoissaan hoidella keskinäisiä asioitaan kankealla espanjankielellään. Eräiden uudisviljelijöiden ottamista intiaanivaimoista sen sijaan tuli kiteen murteen taitajia.

Colonia Finlandesin kukoistus

Suomen sisällissota nostatti poliittisia intohimoja myös Misionesissa ja "Isänmaallisten" ja punaisten kannattajat saattoivat ajautua tappeluun, jossa vain onnella säästyttiin miestapoilta. Toisaalta Colonia Finlandesin yhtenäisyyttä edisti alkeiskoulun saaminen siirtokuntaan 1920-luvun alussa ja 1924 perustettu "Socieda Finlandesa", jota varten rakennettiin suuri seuraintalo. Siellä pidettiin perhejuhlia, teatteriesityksiä ja iltamia, joiden osallistujat saattoivat edustaa 5-6 eri kansallisuutta. Järjestysmiesten tehtävänä oli kerätä talteen kiväärit ja pistoolit, sillä miehet

kulkivat yleensä aseistettuina. Vasta kiteeläiset rakensivat Colonia Finlandesin ensimmäiset saunat, kun Thesleffin pioneerijoukko ei liene ollut kiinnostunut saunomisesta.

Colonia Finlandesin kukoistuskausi sijoittuu 1930-luvulle, jolloin sen väkiluku nousi lähes 500 henkilöön. Nuorelle siirtolaissukupolvelle oli syntynyt paljon lapsia, ja lisäksi Misionesiin saapui laivoista lähteneitä suomalaisia merimiehiä sekä muita yksinäisiä kulkijoita. Yerba- ja tupakkaviljelykset tuottivat kohtuullisia myyntituloja.

Kirjailija Olavi Paavolainen vieraili Misionesissa 1930-luvun jälkipuoliskolla, ja hänen teokseensa "Lähtö ja loitsu" (1937) sisältävä kuvaus Colonia Finlandesasta nosti siirtokunnan uudella tavalla kotimaan tietoisuuteen. Paavolainen suri näkemäänsä eripuraisuutta, alkoholismia ja kotikulttuurin rappeutumista primitiiviseksi metsäläisyydeksi, mutta löysi siirtolaisten elämästä myös kadehdittavia piirteitä: "Misionesin pyyteettömässä ja indolentissa ilmapiirissä viettämäni kymmenen päivää kuuluvat elämäni onnellisimpiin. Sulkeutuneiden, raskasmielisten suomalaisten raatajien jälkeläiset ovat täällä oppineet lunastamaan erään harvinaisen ja kallisarvoisen elämäntaidon: huolettomuuden ilon."

Suomen joutuminen sotaan vuonna 1939 herätti Misionesissäkin kansallistuntoisen huolen isänmaan kohtaloista. Sodan vaiheista kertoivat seurantalolle tilatut Helsingin Sanomat sekä Suomen Kuvalehti. Arne Nieminen ja Jussi Makkonen lähtivät Suomeen liittyäkseen vapaaehtoisesti armeijaan. Monet lähettivät avustuspakettejakin sukulaisilleen. Muuten toinen maailmansota ei vaikuttanut paljoakaan jokapäiväiseen elämään.

Nuoret kaupunkeihin - vanhat puutteeseen

"Uuden Suomen" elämänkaari taittui hitaaksi kuihtumiseksi 1940-luvulla. Uudisasukkaiden lapset lähtivät etsimään parempia elinmahdollisuuksia muualta Argentiinasta. Tavallinen kohtalo oli huonopalkkainen työ lähiseudun kaupungissa. Mutta jotkut siirtokunnan jättäneet ylsivät todelliseen menestykseen kuten ryhmä suomalaisia, jotka ostivat edullista valtion maata Parana joen suistossa ja ryhtyivät metsänviljelijöiksi.

Sodan jälkeen Colonia Finlandesin asukkaita hämmensi väittämä, jonka mukaan Argentiinan uuden presidentin Juan Peronin sukujuuret olivat Suomessa. Utinen jäi vaille vahvistusta, mutta kolonian köyhimmät perheet pääsivät osallisiksi lahjapaketeista, joita Peronin palvottu Evita-vaimo lähetti maansa vähäosaisille.

Buenos Airesissa oli vuonna 1952 aloittanut toimintansa suomalainen merimieskirkko, ja seuraavana vuonna pastori Oiva Pohjanpirtti vieraili Colonia Finlandesissa. Siirtokunnan rungon muodostivat Suomessa syntyneet ja jo vanhuusikään ehtineet uudisraivaajat, joiden aikuiset lapset puhuivat kohtalaisesti suomea, vaikka olivat usein aviossa toiskielisen kanssa. Äidinkieltään osaavien lukumäärä nousi yhä noin 150 henkeen, kun mukaan laskettiin seka-avioliittojen lapset ja kolmas sukupolvi.

Vuosikymmenen lopulla siirtokunnan talous koki romahduksen, kun Argentiinan hallitus ryhtyi rajoittamaan yerban tuotantoa. Vuonna 1967 siirtokuntalaiset eivät saaneet lainkaan korjata tärkeimmän viljelyskasvinsa satoa, ja seuraavinakin vuosina vain osittain. Banaanien ja maissin hintojen alhainen taso vangitsi viljelijät todelliseen köyhyysloukkuun.

Avustusta entisestä kotimaasta

Pitkällisen unohduksen jälkeen Colonia Finlandesa palasi Suomen julkiseen tietoisuuteen 1970-luvulla. Buenos Airesissa v. 1968-74 merimiespappina ollut Ilkka Pärssinen näki siirtokunnan ikääntyneiden pienviljelijöiden kurjat olot. Surkeimmissa oloissa eli viitisenkymmentä vanhusta, joista vain muutama sai jonkinlaista sosiaalista avustusta tai eläkettä. Monet siirtolaiset olivat edelleen Suomen kansalaisia. Lokakuussa 1972 Buenos Airesin merimieskirkossa perustettiin sosiaalityön toimikunta avustustyötä varten. Seuraavan vuoden kartoituksessa pastori Pärssinen ja suurlähetystösihteeri Veijo Sampovaara laskivat alueen asukkaista 184:llä olevan suomalaisjuuret, näistä kahdeksan asui Paraguayn puolella. Vuonna 1972 siirtolaistutkija Olavi Lähteenmäki saapui Misionisiin keräämään aineistoa ja Suomesta saapui myös toimittajia haastattelemaan siirtokunnan vanhuksia.

Suomesta saatiinkin julkisuuden tuloksena jonkin verran ensin vapaaehtoista avustusta ja sitten valtion tukea. Mutta Colonia Finlandesan kohtaloa eivät Suomesta saadut avustukset mihinkään kääntäneet. Kuolema korjasi verkkaisesti mutta varmasti siirtokunnan vanhuksia, ja nuorempi työkykyinen väki muutti pois. Seudulle alkoi ilmestyä varakkaita kaupunkilaisia, jotka halusivat ostaa metsäpalstoja. Istutusmetsän alle peittyivät tuskalla raivatut peltotilkut ja suomalaistalot autoituiivat. Useimmat suomalaiset asettuivat lähikaupunkeihin Oberaan ja Posadasiin. Tultaessa 1990-luvulle Picada Finlandesa -tien varrella ei asunut enää yhtään suomalaissyntyistä.

Siirtokunnan 90-vuotisjuhlat 1996

Marraskuun 24. päivänä 1996 vietettiin Oberan kaupungin Plazoleta Finlandialla Colonia Finlandesan 90-vuotisjuhlaa. Misionesin suomalaisten uudisasukkaiden jälkeläiset kunnioittivat esivanhempiansa työtä paljastamalla kuparisen muistolaatan. Myös muiden pohjoismaiden edustajat, Communicad Nordica, halusivat osallistua juhlaan omalla muistolaatallaan suomalaisraivaajien kunniaksi. Juhlille osallistui noin 150 henkeä. Entinen Buenos Airesin merimiespastori Jaakko Kuusinen toi juhlille Suomen Kirkon ja arkkipiispa John Vikströmin henkilökohtaisen tervehdyksen. Olavi Koivukangas esitti Suomi-Seuran ja Siirtolaisuusinstituutin tervehdyksen ja luovutti instituutin viirin suomalaisyhteisölle.

Vuosituhatlähetyksessä loppuaan Oberan seudulla asuu noin 100 suomalaissukuista ihmistä. Näistä noin puolet osaa enemmän tai vähemmän suomea. He ovat kiinnostuneita Suomesta ja lukevat mielellään suomalaisia kirjoja ja lehtiä sikäli kuin kielitaito sallii. Kotisuomen tulisi vaalia yhteyksiä Colonia Finlandesan jälkipolviin.

Kokonaiskuva Colonia Finlandesasta

Innoitus "Uuden Suomen" rakentamiselle nousi sekä Suomen tukalasta asemasta Venäjän alaisuudessa että yleiseurooppalaisista aatevirtauksista. Etelä-Amerikkaan oli 1800-luvulta lähtien syntynyt siirtokuntia, joista suunniteltiin uudenlaisen vapauden ja vaurauden tyssijoja. Argentiinan Misionesin territorioon v. 1906 Suomesta saapuneet Thesleffin pioneerit olivat kuitenkin keskiluokkaisine taustoineen poikkeuksellisia siirtolaisia ja huonosti työntäyteiseen elämään valmistautuneita.

Arthur Thesleff valitsi siirtokuntansa paikan huonosti ja alkupääomasta oli suuri puute. Tyypillinen suomalaissiirtolainen oli vuosikymmenestä toiseen luonnonvoimien ja markkinahintojen kanssa jokapäiväisestä leivästä kamppaileva pienviljelijä. Taloudellisesti Colonia Finlandesaa on pidettävä epäonnistuneena yrityksenä. Misionesin suomalaisten subjektiivisten kokemusten laatua on vaikeampi arvioida. Trooppisten haavekuvien murskautumisesta huolimatta monet ilmeisesti

löysivät Argentiinan syrjäisestä kolkasta sellaisen itsenäisen ja vapaan elämäntavan, joka ei olisi ollut karussa ja yksivakaisessa synnyinmaassa mahdollinen.